

Helge Kjær Nielsen

NYTESTAMENTLIG GRÆSK

Formlære og Syntaks

EKSISTENSEN

En e-bog fra

eksistensen

Se flere titler på www.Eksistensen.dk

Denne e-bog indeholder et digitalt vandmærk. Der er ved dit køb indlejret et digitalmærke, som kan vise tilbage til dig som køber.

Du skal derfor passe på, at andre personer ikke får adgang til en kopi af din fil, da du vil stå som ansvarlig.

**NYTESTAMENTLIG
GRÆSK**

Helge Kjær Nielsen

NYTESTAMENTLIG GRÆSK

Formlære og Syntaks

EKSISTENSEN

Nytestamentlig græsk – Formlære og Syntaks
Helge Kjær Nielsen

© Helge Kjær Nielsen og forlaget Aros 1974

2. udgave, E-bog, Eksistensen 2018

Fotografisk optryk af 1. oplag oprindeligt udført
af A. Rasmussens Bogtrykkeri, Ringkøbing

ISBN 978 87 410 0483 9

Eksistensen
Frederiksberg Allé 10
DK-1820 Frederiksberg C
 3324 9250

eksistensen@eksistensen.dk
www.eksistensen.dk

Forord

Historien bag "Nyttestamentlig græsk - formlære og syntaks" er i hovedtræk følgende:

I 1969 fik jeg den opgave at undervise deltagerne i kurset "Teologi for Lægfolk" i græsk. Jeg valgte da at bryde med den traditionelle fremgangsmåde, som er den at begynde med klassisk græsk for senere at koncentrere sig om nyttestamentlig græsk - hvis man da beskæftiger sig med teologi. I stedet tog vi straks fat på nyttestamentlig græsk, sådan at f.eks. de øvelsesstykker, som benyttes, også i hovedsagen er hentet fra Det nye Testamente.

Da imidlertid savnet af en elementær lærebog indeholdende nyttestamentlig formlære og - især - syntaks var mærkbart, udarbejdede jeg materiale til brug for kursisterne; for formlærens vedkommende er afhængigheden af "Berg og Hude: Græsk Formlære" åbenbar, hvilket hovedsageligt skyldes, at det er den, der har ligget til grund for selve opbygningen i det materiale, som jeg har fremstillet.

Efter at have anvendt det først udarbejdede undervisningsmateriale i nogle få år har jeg nu bl.a. på baggrund af indhøstede erfaringer foretaget nogle ændringer og især nogle udvidelser samt valgt at lade formlæren og syntaksen fremlægge i bogform.

Selv om formlæren og syntaksen altså er udarbejdet ganske særligt med henblik på deltagerne i kurset "Teologi for Lægfolk", skulle det dog ikke hindre, at også andre, der beskæftiger sig med nyttestamentlig græsk, kan drage nytte af lærebogen som hjælp til en elementær indføring i formlære og syntaks.

Rønde 1974

Helge Kjær Nielsen

Indholdsfortegnelse over formlæren

- § 1 Det græske alfabet
 - § 2 Tvetyde (diftonger)
 - § 3 Åndetegn (spiritus asper, spiritus lenis)
 - § 4 Accenter (akut, cirkumfleks, gravis)
 - § 5 Proklitika og enklitika
 - § 6 Skilletegn
 - § 7 Lydlove
 - § 8 Hiatudannelser
 - § 9 Bevægelige konsonanter
- B Ø J N I N G S L Æ R E
- § 10 Den bestemte artikel
 - §§ 11-20 SUBSTANTIVERNES BØJNING (DEKLINATION)
 - §§ 12-13 1.deklination (α-stammer)
 - § 14 2.deklination (o-stammer)
 - §§ 15-19 3.deklination
 - §§ 16-18 3.deklinations konsonantstammer
 - § 19 3.deklinations vokalstammer
 - § 20 Bøjning af fremmedord
 - §§ 21-26 ADJEKTIVERNES BØJNING
 - § 21 Adjektiver der bøjes efter 1. og 2. deklination
 - §§ 22-23 Adjektiver der bøjes efter 1. og 3. deklination
 - § 24 Bøjningen af πολύς og μέγας
 - § 25 Adjektiver der bøjes efter 3. deklination
 - § 26 Adjektivernes komparation (gradbøjning)
 - §§ 27-28 ADVERBIER
 - § 27 Adverbier og deres komparation (gradbøjning)
 - § 28 Korrelative adverbier
 - §§ 29-39 PRONOMINER
 - § 29 Personlige pronominer
 - § 30 Anvendelsen af αὐτός
 - § 31 Refleksive pronominer
 - § 32 Det reciprokke pronomen
 - § 33 Possessive pronominer
 - § 34 Demonstrative pronominer
 - § 35 Det spørgende pronomen
 - § 36 Ubestemte pronominer

- § 37 Relative pronominer
- § 38 Korrelative pronominer
- § 39 Pronominale adjektiver
- § 40 TALORD (NUMERALIER)
- §§ 41-88 VERBERNES BØJNING
 - § 41 Verbets arter (genera), tider (tempora) og måder (modi)
 - § 42 Verbalstammen
 - § 43 Udvidelser foran stammen
 - § 44 Augmentet (forøgelsen)
 - § 45 Reduplikationen (fordoblingen)
 - §§ 46-49 Verbets endelser (ω-bøjningen)
 - § 47 Endelserne i aktiv
 - § 48 Endelserne i medium
 - § 49 Endelserne i passiv
- § 50 Særlige aoristformer (aorist passiv uden θ, rodaorist og 2.aorist)
- §§ 51-56 Bøjningen af verber fra 1.gruppe (stammeudlyd eu, ε ell.ο)
 - § 51 Formerne i aktiv
 - § 52 Bøjningen af participierne i aktiv
 - § 53 Formerne i medium
 - § 54 Bøjningen af participierne i medium
 - § 55 Formerne i passiv
 - § 56 Bøjningen af participiet i aorist passiv
- §§ 57-61 Bøjningen af verber fra 2.gruppe (stammeudlyd α, ε ell.ο)
 - § 57 Sammentrækningsregler
 - § 58 Formerne i præsens og imperfektum aktiv
 - § 59 Formerne i futurum, aorist, perfektum og pluskv.perf. aktiv
 - § 60 Formerne i medium
 - § 61 Formerne i passiv
- §§ 62-68 Bøjningen af verber fra 3.gruppe (stammeudlyd en p-ell.k-lyd)
 - § 62 Særlige regler for 3.gruppe
 - § 63 Aktivformerne af verber med udlydende p-lyd
 - § 64 Formerne i medium
 - § 65 Formerne i passiv
 - § 66 Aktivformerne af verber med udlydende k-lyd
 - § 67 Formerne i medium
 - § 68 Formerne i passiv

- §§ 69-72 Bøjningen af verber fra 4.gruppe (stammeudlyd en t-lyd)
 § 69 Særlige regler for 4.gruppe
 § 70 Formerne i aktiv
 § 71 Formerne i medium
 § 72 Formerne i passiv
 §§ 73-76 Bøjningen af verber fra 5.gruppe (stammeudlyd λ,μ,ν ell.ρ)
 § 73 Særlige regler for 5.gruppe
 § 74 Formerne i aktiv
 § 75 Formerne i medium
 § 76 Formerne i passiv
 §§ 77-87 Bøjningen af verber fra 6.gruppe (μt-verber)
 § 77 Særlige regler for 6.gruppe
 § 78 De "4 store" μt-verbs aktivformer
 § 79 Formerne i medium
 § 80 Formerne i passiv
 § 81 Bøjningen af ελμλ
 § 82 Bøjningen af ελμt
 § 83 Bøjningen af φημλ
 § 84 Verber med endelsen -νυμt (-ννυμt)
 § 85 Aktivformerne af verbet δεικνυμt (δεικνύω)
 § 86 Formerne i medium
 § 87 Formerne i passiv
 § 88 Liste over uregelmæssigt bøjeede verber

Formlære

§ 1 Det græske alfabet

Det græske alfabet har 24 bogstaver.

Store bogst.	Små bogst.	Navn	Udtale
A	α	Alpha	a
B	β	Beta	b
Γ	γ	Gamma	g
Δ	δ	Delta	d
E	ε	Epsilon	e (kort)
Z	ζ	Zeta	z (ds)
H	η	Eta	ē (langt)
Θ	θ	Theta	th
I	ι	Iota	i
K	κ	Kappa	k
Λ	λ	Lambda	l
M	μ	My	m
N	ν	Ny	n
Ξ	ξ	Xi	x (ks)
O	ο	Omikron	o (kort)
Π	π	Pi	p
P	ρ	Rho	r
Σ C	σ ς	Sigma	s
T	τ	Tau	t
Υ	υ	Ypsilon	y (v)
Φ	φ	Phi	ph (f)
X	χ	Khi	kh
Ψ	ψ	Psi	ps
Ω	ω	Omega	ō (langt)

Anm.1. Gamma er foran γ, κ, χ og ξ tegn for ng. Eks: ἄγγελος (engel), der udtales angelos.

Anm.2. Medens der er både en kort og en lang e-lyd (ε og η) og o-lyd (ο og ω), kan α, ι og υ optræde snart som kort snart som lang vokal.

Anm.3. Sigma har 2 former, dels σ, der alene forekommer i slutningen af et ord, dels σ, der anvendes i alle andre tilfælde. Eks: ἀνάστασις (opstandelse).

Da de store bogstaver i de eksisterende udgaver af Det nye testamente næsten kun forekommer i begyndelsen af ord, bruges C ikke - heller ikke hvor der dog var lejlighed dertil; se i Nestles udgave af Det nye Testamente 1 Kor 12,3: ΑΝΑΘΕΜΑ ΙΗΣΟΥΣ og ΚΥΡΙΟΣ ΙΗΣΟΥΣ.

Anm.4. Ypsilon udtales i tvetyde ofte nærmest som v.

Anm.5. Oprindeligt blev græsk skrevet udelukkende med de store bogstaver (Uncialskrift eller Majuskelskrift), og de ældste nytestamentlige håndskrifter er skrevet med disse bogstaver - i øvrigt uden ophold mellem ord og sætninger og uden anvendelse af tegn (komma, punktum osv.). Senere gik man over til at anvende den hurtigere kursivskrift med små bogstaver (Minuskelskrift). De tekstudgaver, som vi nu benytter, har kun store bogstaver i begyndelsen af et afsnit og forrest i egennavne og afledninger af disse. Derfor gælder det især om at blive fortrolig med de små bogstaver. Det bliver man bedst ved selv at skrive dem. Brug nedenstående som mønster.

α β γ δ ε ζ η υ ι κ λ μ ν
ξ ο π ρ σ ρ ς τ υ φ χ ψ ω

Anm.6. Tidligere var der yderligere 2 bogstaver, nemlig Ϝ (digamma) og ϝ (jod). Deres bortfald har medført visse konsekvenser, af hvilke nogle vil blive nævnt senere.

§ 2 Tvetyde (diftonger)

- En forbindelse bestående af en åben selvlyd (α, ε, η, ο og ω) og en lukkelyd (ι og υ) kaldes en tvetyd eller en diftong. Eks: αι(ai), ει(ei), οι(oi), αυ(au), ευ(eu), ηυ(ēu) og ου(u). Også υι(yi) udgør en tvetyd.
- Hvis ι er forbundet med η, ω eller et langt α, udtales det ikke, men anbringes under det pågældende bogstav (Iota subscriptum) - ϖ, η, φ. Eks: ᾍδης(Hades), ληστής(røver), ᾠδή(sang, ode). Ved de store bogstaver skrives det omtalte Iota ved siden af bogstavet (Iota adscriptum). Eks: Ἄϊδης, Ὠϊδή.
- Når 2 selvlyde, som i regelen danner en tvetyd, skal udtales hver for sig, sættes over den anden selvlyd tegnet for adskillelse (diæresis ell. trema). Eks: Ἐβραῖστί (på hebraisk).

§ 3 Åndetegn (spiritus asper og spiritus lenis)

Over enhver selvlyd eller tvelyd, der begynder et ord, sættes et åndetegn; det kan være spiritus a s p e r (´), der angiver, at pågældende vokal eller tvelyd skal udtales, som var det et h foran, eller det kan være spiritus l e n i s (˘), der ikke høres i udtalen. Ved en tvelyd sættes åndetegnet over den sidste selvlyd, når det gælder små bogstaver. Ved store bogstaver derimod sættes tegnet ikke over men foran; det samme er tilfældet ved Α, Η og Ω, såfremt det her forekommende ι er et Iota adscriptum - og de nævnte forbindelser altså er lig med φ, η og φ.

Et ρ i begyndelsen af et ord har altid spiritus asper - uden at det dog påvirker udtalen.

Eksempler på anvendelsen af spiritus asper og spiritus lenis: ὁ (ho), ἡ (hē), ἀπό (apo), ἐγώ (egō), ἱστορία (historia), οἷος (hoios), εὐθύς (euthys), Ἀσία (Asia), Ἁϊμων (Haimōn), Ἅιδης (Hadēs), ῥήτωρ (rētōr).

§ 4 Accenter

a. I ethvert ord er sædvanligvis mindst én stavelse betonet. Tegnene for betoning er:

1. Akut (´), der angiver en skarp betoning, som kan stå over én af de t r e s i d s t e stavelser, uanset om de er lange eller korte, idet accenten dog ikke kan stå på tredje-sidste stavelse, hvis sidste stavelse er lang (se under 2); εὐαγγέλιον (godt budskab, evangelium).

2. Cirkumfleks (˘), der angiver en bred betoning, som kun kan stå over én af de t o s i d s t e stavelser, og kun hvis denne er lang af naturen, dvs. har en tvelyd eller en lang vokal (η, ω eller langt ι, α eller υ), δεῦρον (måltid).

Er den sidste stavelse lang, kan der ikke være cirkumfleks over den næstsidste. Her må bemærkes, at οι og αι, når de udgør endelser, normalt ikke fungerer som lange, når det gælder accentuering; derfor accentueres der f.eks. således: ἄγγελοι (engle), men ἄγγελοις, da endelsen nu er οίς.

3. Gravis (˘), der angiver en svækkelse af den stærke betoning på s i d s t e stavelse, fordi ordet står umiddelbart for-

an et betonet ord i samme sætning eller sætningsled; $\delta\iota\alpha\ \sigma\upsilon\lambda\lambda\acute{\alpha}\gamma\chi\nu\alpha$ (på grund af barmhjertighed).

Anm. For at undgå et større antal ubetonede stavelser får ord, der har akut på tredje-sidste stavelse eller cirkumfleks på næst-sidste stavelse, en biaccent, hvis det efterfølges af et enklitikon (§ 5 b); $\acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\acute{o}\varsigma\ \tau\iota\varsigma$ (et menneske).

- b. Accenterne sættes - ligesom spiritus asper og spiritus lenis - foran et stort, men over et lille bogstav ($\text{ἥλιος, ἦλιος} = \text{sol}$); ved tvetyde - dog med nogle undtagelser, hvis tvetyden begynder med stort bogstav - sættes accen- ten ligesom asper og lenis over den anden vokal, som f.eks. i ordet οἶνος (vin). I tilfælde af at samme vokal har både spiritus asper eller lenis og accent, anbringes spiritus foran akut og gravis, men under cirkumfleks; $\acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\acute{o}\varsigma$ (menneske), οἶνος (vin).
- c. Anvendelsen af accenter, der er anbragt til hjælp for oplæserne, er ikke oprindelig. Først adskillige årh. eft. Kr. dukker accen- terne op i håndskrifterne til Det nye Testamente. I de fleste til- fælde spiller de ingen rolle for forståelsen af teksten, men hvor det er tilfældet, vil det blive bemærket.

§ 5 Proklitika og enklitika

- a. Nogle ord slutter sig så nær til det følgende eller foregående ord, at de selv mister deres betoning og ikke får nogen accent. De ord, som slutter sig til det følgende, kaldes proklitika (en- tal: proklitikon; betyder egentlig "som læner sig fremad", nemlig mod det følgende ord. Hertil hører:
1. følgende former af den bestemte artikel: $\delta, \eta, \text{οἱ, αἱ}$.
 2. præpositionerne $\acute{\epsilon}\nu, \acute{\epsilon}\iota\varsigma, \acute{\epsilon}\kappa$ ($\acute{\epsilon}\xi$).
 3. det nægtende adverbium οὐ (οὐκ, οὐχ).
 4. konjunktionerne $\acute{\epsilon}\iota$ og $\acute{\omega}\varsigma$.
- b. De ord, som slutter sig til det foregående, kaldes enklitika (en- tal: enklitikon; betyder egentlig "som læner sig ind til", nemlig til det foregående ord). Hertil hører f.eks.
1. pronominerne $\mu\epsilon, \mu\omicron\iota, \mu\omicron\upsilon$ (men ikke $\acute{\epsilon}\mu\acute{\epsilon}$ osv.), $\sigma\epsilon, \sigma\omicron\iota$ og $\sigma\omicron\upsilon$.
 2. det ubestemte pronomen $\tau\iota\varsigma$ i alle former.
- Anm. Dette er vigtigt at mærke sig, da betoningen ofte er den eneste måde, hvorpå man kan sondre mellem det ubestemte og spørgende $\tau\iota\varsigma$; jfr. § 35 og § 36.

3. Verberne εἶμι og φημί i præsens indikativ aktiv undtagen εἶ og φησ; jfr. § 81 og § 83.
4. adverbierne πως, που og ποτέ.
5. partiklerne γε og τε.

Såvel proklitika som enklitika beholder accenten, hvis de efterfølges af et enklitikon; φασίν τινες (nogle siger).

Tostavelseenklitika bevarer accenten efter ord, som har akut på næstsidste stavelse; ὥστε μὴ ἰσχύειν τινά (så at ingen kunne).

§ 6 Skilletegn

I tegnsætningen anvendes følgende fire tegn: komma(,), semikolon og kolon(:), punktum(.) og spørgsmålstegn(;). Jfr. i øvrigt § 1 anm.5.

§ 7 Lydlove

Vokaler

- a. Ofte indtræder under bøjningen en forlængelse af endevokalen - evt. stammens udlydende vokal; herved bliver regelmæssigt α til η, ο til ω, ε til η, ι til langt ι, υ til langt υ.
Eks: θάλασσα (hav) θαλάσσης; πληρώω (jeg fylder) πληρώσω; φιλέω (jeg elsker) φιλήσω; ἐσθίω (jeg spiser) ἐσθίσω; λύω (jeg løser) λύσω
- b. Når der falder konsonanter væk inde i et ord, sker der ofte samtidig en forlængelse af den foregående vokal; man kalder det gerne en erstating forlængelse, idet forlængelsen opfattes som en slags kompensation for de tabte konsonanter. ε forlænges til ει; α til η (sjældent til langt α); ο til ου.
Eks: ἔμεινα (jeg forblev) for ἔμενα; ἔφηνα (jeg viste) for ἐφανα; ἄρχουσι (herskere (dativ plur)) for ἀρχονσι.
- c. Når 2 vokaler støder sammen i et ord, finder der meget ofte en sammentrækning sted. Denne sammentrækning sker i de forskellige ordklasser på forskellig måde, så der ikke kan opstilles almengyldige regler. Enkelte faste sammentrækninger er εε til ει; οε, εο og οο til ου; εοι, οει, οοι til οι. Eksempler herpå findes bl.a. i verberne, der hører til 2.gruppe; se § 57f. og § 60.

Konsonanter

For de lydlove, der gælder konsonanterne, henvises i det følgende til hosstående skema.

		læbelyd	tandlyd	ganelyd
lukkelyde	ustemte	π	τ	κ
	stemte	β	δ	γ
	beåndede	φ	θ	χ
	næselyd	μ	ν	γ = ng
	flydende		λ, ρ	
	åbne		σ	
	dobbeltmedl.	ψ = ps	ζ = ds	ξ = ks

d. Når 2 medlyde (konsonanter) ved bøjning, sammentrækning eller sammenstilling støder sammen, foregår der adskillige forandringer, hvoraf de vigtigste er følgende:

1. Foran en tandlyd bliver læbe- og ganelyd ustemt, stemt eller beåndet, afhængigt af om tandlyden er ustemt, stemt eller beåndet. βτ og φτ bliver πτ; γτ og χτ bliver κτ; πδ og φδ bliver βδ; κδ og χδ bliver γδ; πθ og βθ bliver φθ; κθ og γθ bliver χθ Eks: ἐπτά (syv); ἑβδομος (syvende); ὀκτώ (otte) ὄγδοος (ottende). Det er altså den første konsonant, som retter sig efter den anden.

Dog ændres præpositionen ἐκ ikke; ἐκβάλλειν (kaste ud); ἐκφέρειν (bære ud).

2. Tandlyd foran tandlyd bliver sædvanligt til σ; πεισθῆναι (overtales) i stedet for πειθῆναι.

3. Foran μ bliver læbelyd til μ; γράμμα (bogstav) for γράφα; tandlyd bliver til σ; ἴσμεν (vi ved) for ἴδμεν; ganelyd bliver til γ; δωγμός (forfølgelse) for δωκμός. Dog ændres præpositionen ἐκ ikke; ἐκμισθοῦν (leje ud).

4. Med efterfølgende σ bliver κ, γ og χ til ξ og π, β og φ til ψ; ἄξω (jeg vil føre) for ἄγω; βλέψω (jeg vil se) i st. for βλέπω. Dog ændres præpositionen ἐκ ikke; ἐκσφίζω (jeg redder ud af).

5. Foran σ bortfalder tandlyd; $\pi\acute{\epsilon}\lambda\omega$ (jeg vil overtale) for $\pi\acute{\epsilon}\lambda\theta\text{-}\omega$. Hvis der foran tandlyden står ν , bortfalder dette bogstav også; $\delta\rho\chi\omicron\upsilon\sigma\iota$ (herskere (dativ plur)) for $\delta\rho\chi\omicron\nu\tau\omicron\upsilon$. Her har samtidig fundet erstatningsforlængelse sted; jfr. punkt b under nærværende paragraf.

e. En ustemt lukkelyd ændres foran spiritus asper til en beåndet; $\acute{\epsilon}\phi\acute{\eta}\mu\epsilon\rho\omicron\varsigma$ (daglig) sammensat af $\acute{\epsilon}\pi\acute{\iota}$ og $\acute{\eta}\mu\acute{\epsilon}\rho\alpha$; $\omicron\upsilon\chi$ $\omicron\upsilon\tau\omega\varsigma$ (ikke således) for $\omicron\upsilon\kappa$ $\omicron\upsilon\tau\omega\varsigma$.

Det medfører, at en række præpositioner - efter bortkastelsen af den udlydende vokal foran et ord, der begynder med en vokal, som har spiritus asper - optræder "forklædt". $\acute{\epsilon}\pi\acute{\iota}$ som $\acute{\epsilon}\phi'$; $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$ som $\kappa\alpha\theta'$; $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}$ som $\mu\epsilon\theta'$; $\delta\upsilon\pi\acute{o}$ som $\delta\upsilon\phi'$; $\acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}$ som $\acute{\alpha}\nu\theta'$; $\acute{\alpha}\pi\acute{o}$ som $\acute{\alpha}\phi'$.

f. 2 på hinanden følgende stavelser kan normalt ikke begge begynde med beåndede konsonanter; hvor en sådan konstellation indtræder, ændres den første konsonant til en ustemt. $\pi\epsilon\phi\acute{\iota}\lambda\eta\kappa\alpha$ (jeg har fattet kærlighed til) for $\phi\epsilon\phi\acute{\iota}\lambda\eta\kappa\alpha$; $\tau\acute{\iota}\theta\eta\mu\iota$ (jeg sætter) for $\theta\acute{\iota}\text{-}\theta\eta\mu\iota$.

Denne regel bevirker også, at enkelte former optræder "forklædt". Ordet $\theta\rho\acute{\iota}\xi$ (hår) har f.eks. i genitiv sing formen $\tau\rho\acute{\iota}\chi\omicron\varsigma$ - altså med τ for θ i første stavelse, da anden stavelse har den beåndede konsonant χ . I dativ plur er formen $\theta\rho\acute{\iota}\xi\acute{\iota}$. $\theta\acute{\alpha}\pi\tau\omega$ (jeg begraver) har i aorist passiv formen $\acute{\epsilon}\tau\acute{\alpha}\phi\eta\nu$.

Det er i øvrigt også regelen om, at 2 på hinanden følgende stavelser normalt ikke indledes med beåndede bogstaver, der forklarer præsensformen $\acute{\epsilon}\chi\omega$ - med spiritus lenis; jfr.nr.37 i § 88.

g. Et ν kan der ske følgende med: 1) bortfald foran σ , 2) ændring til μ foran læbelyd, 3) ændring til γ =ng foran ganelyd og 4) assimilation med λ og ρ .

1) $\delta\alpha\acute{\iota}\mu\omicron\sigma\iota$ (dæmøner (dativ plur)) for $\delta\alpha\acute{\iota}\mu\omicron\nu\sigma\iota$; 2) $\sigma\acute{\upsilon}\mu\mu\omicron\rho\omicron\varsigma$ (ligedannet) af $\sigma\acute{\upsilon}\nu$ og $\mu\omicron\rho\phi\acute{\eta}$; 3) $\sigma\upsilon\gamma\kappa\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega$ (jeg sammenkalder) af $\sigma\acute{\upsilon}\nu$ og $\kappa\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega$; 4) $\sigma\upsilon\lambda\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$ (jeg samler) af $\sigma\acute{\upsilon}\nu$ og $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$; $\pi\alpha\rho\rho\eta\sigma\acute{\iota}\alpha$ (frimodighed) af $\pi\alpha\nu\rho\eta\sigma\acute{\iota}\alpha$.

Præpositionen $\acute{\epsilon}\nu$ bliver dog uforandret foran σ og ρ .

h. 1. σ er i mange tilfælde forsvundet. I adskillige ord erstatter spiritus asper et oprindeligt σ foran vokalen; ἵστημι (jeg stiller) kommer således af σίσταμαι; futurumsformen ἔξω (jeg vil få) af σέξω.

2. σ udskydes endvidere undertiden, når det ved bøjningen kommer til at stå mellem to konsonanter eller to vokaler; κέ- κρουσ(σ)θε (I har skjult jer); ἐλύσω (du løste) af ἐλύσασο.

Nu er det imidlertid ikke altid - som det ses i sidstnævnte eksempel -, at regelen synes gennemført konsekvent. Det forklares i regelen med, at den nævnte lydlov på et tidspunkt er ophørt med at virke, og siden er σ i en del tilfælde kommet ind som analogidannelser ud fra parallelle former.

Også i andre tilfælde er σ forsvundet - især inde i et ord. Det er således undertiden bortfaldt af et σ , der bevirker erstatningsforlængelse; jfr. b i nærværende paragraf.

§ 8 Hiatudannelser

Sammenstødet mellem 2 vokaler, af hvilke den ene slutter et ord og den anden indleder det næste ord, kaldes hiatus eller hiat. Den søges undertiden undgået. Det kan ske ved at sløjfe den udlydende vokal i det første ord; en sådan sløjfning markeres ved en apostrof ('); κατ' ὄναρ (i drømme) for κατὰ ὄναρ. Desuden kan der ske en sammensmeltning mellem de 2 vokaler - krasis, der markeres ved koronis = spiritus lenis; τοῦνομα (navnet) for τὸ ὄνομα. κᾶν for καὶ ἄν og καὶ ἑάν.

§ 9 Bevægelige konsonanter

a. Til dativendelsen -σσι og til de verbalendelser for 3. person, der slutter med -σσι og -ε, samt i enkelte andre tilfælde - f. eks. også verbet ἔσσι - kan føjes et ν. Det er navnlig tilfældet, når en mening er afsluttet, eller når der derved undgås hiatdannelse - altså foran en vokal.

b. οὐ og ἐκ skrives foran vokaler οὐκ (οὐχ hvis vokalen har spiritus asper) og ἐξ.

c. οὐτω, ἄχρι og μέχρι kan alle forekomme med udlydende ζ . I Det nye Testamente er formen οὐτως endda langt den hyppigste.

Bøjningslære

§ 10 Den bestemte artikel

Det græske sprog har kun bestemt - altså ingen ubestemt - artikel, der ligesom på f.eks. engelsk og tysk, men i modsætning til dansk, sættes foran substantivet. Artiklen, der forekommer i singularis og pluralis i fire kasus (nominativ, akkusativ, dativ og genitiv), har følgende former:

singularis			pluralis		
mask	fem	neut	mask	fem	neut
nom ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τά
akk τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά
dat τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
gen τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν

Substantiver

§ 11 Substantivernes bøjning (deklination)

Der er tre køn, maskulinum, femininum og neutrum.

Udover at benævnelsen for mandlige væsener er maskulinum og for kvindelige væsener femininum, kan der ikke gives faste regler for kønsbestemmelse efter ordenes betydning.

Substantivernes endelse angiver heller ikke altid med sikkerhed, hvilket køn et ord er. Dog skal man mærke sig følgende karakteristika for neutrum. Der er normalt ikke udlydende ζ i nominativ; akkusativ er altid lig med nominativ og vokativ såvel i sing.som i plur; nominativ, vokativ og akkusativ plur. ender altid på -α, hvilket dog kan være camoufleret som følge af sammentrækning - se i § 17 bøjningen af τὸ γένος.

Der er 2 tal - singularis og pluralis - samt 5 kasus, nemlig ud over de i forrige § nævnte også vokativ, der dog i langt de fleste tilfælde - således altid i pluralis - har samme form som nominativ.

Substantiverne - og adjektiverne - opdeles normalt i 3 hovedgrupper, og der opereres med 3 deklinationer (bøjningsmåder). 1.deklination består af α -stammer, 2.deklination af o -stammer og 3. deklination af stammer, der slutter med en konsonant eller med ι eller u ; der er altså inden for 3.deklination dels en gruppe, hvis stamme ender med en konsonant (og det er den største gruppe), dels en gruppe, hvis stamme ender på en vokal - ι ell. u (herunder $-eu$).

§ 12 1. deklination (α -stammer)

Et substantiv består af en stamme¹⁾ + en endelse, der kan variere efter kasus og tal. Til 1.deklination hører substantiver, som ender på α eller η . De er næsten alle **f e m i n i n u m**.

De fem ord, der hører 1.deklination til, består egentlig af 2 grupper, idet den udlydende vokal - oprindeligt α - i den ene gruppe er lang, medens den i den anden er kort.

I den første gruppe er α i singularis blevet til η , med mindre det står efter ϵ , ι eller ρ ; i den anden gruppe er α bevaret efter ϵ og ι , medens det i de øvrige tilfælde ændres til η i dativ og genitiv singularis.

I pluralis har alle substantiverne bevaret stammens α .

Fremmedord følger dog ikke altid ovennævnte regler.

stamme	(ἡμερα)	(έντολα)	(άσθενεια)	(θαλασσα)
	dag	bud	svaghed	hav
sing nom	ἡμέρα (ἥ)	έντολή (ἥ)	άσθένεια (ἥ)	θάλασσα (ἥ)
akk	ἡμέραν	έντολήν	άσθένειαν	θάλασσαν
dat	ἡμέρᾱ	έντολῆ	άσθενείᾱ	θαλάσση
gen	ἡμέρας	έντολῆς	άσθενείας	θαλάσσης
plur nom	ἡμέραι	έντολαί	άσθένειαι	θάλασσαι
akk	ἡμέρας	έντολάς	άσθενείας	θαλάσσας
dat	ἡμέραις	έντολαῖς	άσθενείαις	θαλάσσαις
gen	ἡμερῶν	έντολῶν	άσθενειῶν	θαλασσῶν

Vokativ er overalt lig med nominativ og derfor ikke anført.

1) Man bør sondre mellem rod og stamme. Af roden πιστ dannes således substantivet πίστις (stamme πιστι), adjektivet πιστός (stamme πιστο), verberne πιστεύω (stamme πιστευ) og πιστώω (stamme πιστο); i øvrigt er adverbiet πιστώς dannet af samme

§ 13 Til 1.deklination hører også nogle m a s k u l i n u m s o r d, der adskiller sig fra femininumsordene ved i nominativ, singularis at have udlydende ς og i genitiv, singularis at have endelsen $-\omicron\upsilon$, det sidste under påvirkning af 2.deklinations genitivform.

Også maskulinumsordene forekommer dels med α dels med η i sing. Vokativ, singularis ender på α eller η .

stamme	(μαθητα)	(νεανια)
	discipel	ung mand
sing nom	μαθητής (δ)	νεανίας (δ)
akk	μαθητήν	νεανίαν
dat	μαθητῆ	νεανίᾳ
gen	μαθητοῦ	νεανίου
plur nom	μαθηταί	νεανίαι
akk	μαθητάς	νεανίας
dat	μαθηταῖς	νεανίαις
gen	μαθητῶν	νεανιῶν

Anm.1. Eftersom disse ord er maskulinum, forbindes de med maskulinumsformer af den bestemte artikel.

Anm.2. Bemærk, at alle α -stammer (såvel femininums- som maskulinumsord) i genitiv, pluralis har betoningen $-\acute{\omega}\nu$; det er et vigtigt hjælpemiddel til konstatering af, at en genitiv, pluralis kommer af et substantiv, der hører til 1.deklination; $-\acute{\omega}\nu$ må opfattes som sammentrækning af $-\acute{\alpha}\omega\nu$.

§ 14 2. deklination (o-stammer)

De substantiver, der bøjes efter 2.deklination, er o-stammer. Til denne gruppe hører en mængde maskulinumsord med endelsen $-\omicron\varsigma$; (ς er nominativendelsen og o stammens udlydende vokal). Desuden hører til denne gruppe en lang række neutrumsord med endelsen $-\omicron\upsilon$; (v er endelse og o stammens udlydende vokal). $-\alpha$ i neutrum,

rod. Grundelementet er altså en rod med en eller anden grundbetydning; af roden dannes så forskellige stammer, til hvilke der igen føjes endelser og undertiden forstavelser. Jfr. at vi på dansk af roden cykl har dannet substantiverne cykel, cykling, cyklist samt verbet at cykle; det er samme rod, der ligger til grund for substantiverne cyklus og cyklon samt for adjektivet cyklisk.

pluralis er oprindeligt udtryk for et kollektivbegreb. φύλλα o-versættes ofte ved blade, men kunne gengives med løv. Det nævnte forhold forklarer, at verbet ofte står i singularis, når subjektet er neutrum, pluralis.

Nogle ganske få ord, der har endelsen -ος, er femininum. Det er f.eks. tilfældet for følgende ord: νόσος (sygdom), ὁδός (vej), βίβλος (bog) og ἔρημος (ørken).

stamme	(ἄγγελο)	(δουλο)	(δωρο)
	engel	slave	gave
sing nom	ἄγγελος (ὁ)	δοῦλος (ὁ)	δῶρον (τό)
akk	ἄγγελον	δοῦλον	δῶρον
dat	ἄγγέλῳ	δούλῳ	δώρῳ
gen	ἀγγέλου	δούλου	δώρου
plur nom	ἄγγελοι	δοῦλοι	δῶρα
akk	ἀγγέλους	δούλους	δῶρα
dat	ἀγγέλοις	δούλοις	δώροις
gen	ἀγγέλων	δούλων	δώρων

I vokativ, singularis er endelsen i maskulinumsordene ε, hvis der overhovedet anvendes særlige vokativformer, - altså f.eks. ἄγγελε og δοῦλε.

I neutrum er vokativ altid lig med nominativ. Det samme gælder for alle ord i pluralis.

Anm. Bemærk, at τὸ σάββατον (sabbat) i dativ, pluralis normalt bøjes efter 3.deklination og har formen σάββασιν. Tilsvarende gælder τὸ δάκρυον (tåre), hvis form i dativ, pluralis er δάκρυσιν.

ὁ νοῦς (forstand), som er sammentrasket af νόος, har foruden nominativ også akkusativ som o-stammer - altså formen νοῦν; derimod har dativ (νοῖ) og genitiv (νοός) endelserne fra 3.deklination. Tilsvarende har ὁ πλοῦς (sejls) formerne πλοῦν, πλοῖ og πλοός.

§ 15 3. deklination

Til 3.deklination hører en mængde substantiver, der indbyrdes udviser større eller mindre afvigelser i bøjningsformer. Det er naturligt at dele dem op i 2 hovedgrupper; den ene bestående af substantiver med en konsonantstamme (dvs. med udlydende

konsonant i stammen), den anden af substantiver med én af vokalerne ι eller υ som stammeudlyd - ι, υ ell.-ευ.

En forudsætning for her at kunne bestemme et substantivs stamme er det, at man kender formen f.eks. i genitiv, singularis. Fra den skal man trække endelsen -ος, og derved bliver stammen tilbage.

3. deklinations konsonantstammer

§ 16 Også konsonantstammerne udviser indbyrdes forskelle, men i de fleste tilfælde er endelserne i de forskellige kasus faste. Følgende skema kan opstilles for henholdsvis mask/fem. og neut.

	mask/fem.	neut.
sing nom	ς eller ⁻¹⁾	-, (sjældent ς)
akk	-α (sjældent -ν)	-, (sjældent ς)
dat	-ι (jfr. 1. og 2.deklinati-	-ι (jfr.mask/fem.)
gen	-ος ons iota subscriptum)	-ος
plur nom	-ες	-α
akk	-ας	-α
dat	-οι (ν) ²⁾	-οι (ν)
gen	-ων (jfr. 1. og 2.deklination)	-ων (jfr.mask/fem.)

Anm. Forskellen mellem 1. og 2. deklinations endelser på den ene side og 3. deklinations på den anden side er dog ikke så omfattende, som det umiddelbart kan synes; til de ovenfor anførte lighedspunkter skal føjes, at vi også fra 1. og 2. deklination kender udlydende ς i nominativ, singularis, at det udlydende α i akkusativ, singularis ligesom ν i 1. og 2. deklination stammer fra et m, der efter vokal er blevet til ν (jfr.§ 47 anm.1), men efter konsonant til α, at endelsen i akkusativ, pluralis, mask/fem. oprindeligt var -νς, der i 3. deklination efter en konsonant er blevet -ας, medens ἡμέρας og ἀγγέλους skyldes udeladelse af ν med påfølgende erstattelsesforlængelse, og endelig at endelsen i dativ, pluralis i 1. deklination tidligere var -α(ι)οι, og i 2.deklination var den -οιοι.

1) Af konsonanter er der kun 3, som et græsk ord kan slutte med, nemlig ς, ν og ρ (ordene ἐκ og οὐκ opfattes ikke som selvstændige, idet de har accent fælles med det følgende); maskulinums- og femininumsord, der hører til 3.deklinations konsonantstammer, får derfor i nominativ, singularis tilføjet et ς - med mindre da stammen slutter på ν eller ρ. Neutrumsordene derimod kan normalt ikke få et sådant ς føjet til, hvorfor den udlydende konsonant bortkastes, hvis denne ikke er ς, ν eller ρ.

2) Se § 9 a.

a. Bøjningen af substantiver, hvis stamme ender på en k- eller t-lyd.

stamme	(φυλακ)	(ἐλπιδ)	(κοινοτητ)	(σωματ)
	vagt	håb	fællesskab	legeme
sing nom	φύλαξ ¹⁾ (δ, ἡ)	ἐλπίς (ἡ)	κοινοτήτ ⁴⁾ (ἡ)	σῶμα ⁶⁾ (τό)
akk	φύλακα	ἐλπίδα	κοινοτήτα	σῶμα
dat	φύλακι	ἐλπίδι	κοινοτήτι	σώματι
gen	φύλακος	ἐλπίδος	κοινοτήτος	σώματος
plur nom	φύλακες	ἐλπίδες	κοινοτήτες	σώματα
akk	φύλακας	ἐλπίδας	κοινοτήτας	σώματα
dat	φύλαξι (ν) ²⁾	ἐλπίσι (ν) ³⁾	κοινοτήσι (ν) ⁵⁾	σώμασι (ν) ⁷⁾
gen	φυλάκων	ἐλπίδων	κοινοτήτων	σωμάτων

Anm.1. Ord på -ις med ubetonet endestavelse har i akkusativ, singularis undertiden endelsen -ιν. Eks: χάριν af χάρις (nåde). Der er her sikkert tale om en analogidannelse fra de substantiver, hvis stamme ender med ι - se f. eks. i § 19 ordet πόλις.

Anm.2. De τ-stammer, hvis endelse er -αντ, -εντ eller -οντ, mister i dativ, pluralis foran σ ikke alene τ, men også ν (se § 7 d 5 og § 7 b); til gengæld forlænges vokalen (erstatningsforlængelse). Også i nominativ, singularis finder forlængelse sted; har det pågældende substantiv således nominativendelsen ς, indtræder erstatningsforlængelse; δ ὀδοῦς (tand) af stammen ὀδοῦντ - ellers forlænges stammens vokal som i ordet ἄρχων (se nedenfor).

stamme	(ἄρχοντ)		
	hersker		
sing nom	ἄρχων (δ)	plur nom	ἄρχοντες
akk	ἄρχοντα	akk	ἄρχοντας
dat	ἄρχοντι	dat	ἄρχουσι (ν)
gen	ἄρχοντος	gen	ἀρχόντων

1) Se § 7 d 4. Det ς, der indgår i ξ, er nominativendelsen.

2) ξ skyldes sammensmeltning af stammens κ og σ fra dativendelsen.

3), 4) og 5) Se § 7 d 5.

6) Substantiver efter 3.deklination, der ender på α, er neutrum og er almindeligvis τ-stammer. τ falder væk, da et græsk ord ikke slutter med dette bogstav, men det viser sig igen, så snart der kommer en endelse på.

7) Se § 7 d 5.